

Çift Yumurta İkiizleri

Çift yumurta ikizlerinin birbirlerinin yerine kullanılmaları durumunda, uyumsuzluktan kaynaklanan anlatım bozukluğuna yol açtıkları unutulmamalıdır.

Şakir Tuncay
UYAROĞLU

Selçuk Üniversitesi
Türk Dili Öğretmeni

Saygı değer okuyucularım, yazının başlığına bakarak sakın aldanmayın; 2017 yılının T.C. Cumhurbaşkanlığı makamımızca Türk Dili yılı ilan edilmesi münasebetiyle hazırlanan İdarecinin Sesi Dergisinin bu özel sayısında tüp bebek tedavisinden falan bahsetmeyeceğim; haddim değil, teeddüp ederim.

Dilimizde birbirinin âdeta kopyası olan; yazılışı ve söylenişi birbirine çok benzeyen, ancak anlamları farklı olan ve genelde, biri diğerinin yerine kullanılan yüzlerce kelime çifti var. Bunların çoğunda; düzeltme ve inceltme işareti - namıdiğer “şapka”-, belirleyici unsur olarak görev yapmaktadır.

Biz de; unutulmasın, hatırdaki kalıcı olsun ve dikkat çeksin diye, bu tür kelimelere söz konusu başlığı uygun gördük.

Çift yumurta ikizlerinin birbirlerinin yerine kullanılmaları durumunda, uyumsuzluktan kaynaklanan anlatım bozukluğuna yol açtıkları da unutulmamalıdır.

Çift yumurta ikizlerine çok benzeyen, ancak; ayrı yazıldığı zaman gerçek anlamını koruyan, bitişik yazıldığı zaman ise, mecazî anlam kazanan kelimeler bu bölüme dâhil edilmiştir. Örnek: at kuyruğu (atın kuyruğu) / atkuyruğu (saç, bir bitki adı) beş kardeş (beş kardeş) / beşkardeş (şamar)...

Ayrıca, bu gruba giren kelimelerin önemli bir kısmı ilçe isimleriyle bağlantılı örneklerdir. Bir kelime, küçük harfle başladığı zaman cins isim; büyük harfle başladığı zaman ise, ilçe ismi olmaktadır. Böyle örnekler de bu tabloya dâhil edilmemiştir. Ör-

nek: adalar / Adalar, aralık / Aralık, avcılar / Avcılar... gibi.

abdal: Hak dostu, veli, derviş, gezgin.

aptal: Geri zekâli, bön, ahmak, cimri, dengesiz, ebleh, avanak, patavatsız, embesil, yol yordam ve edep erkân bilmez, dilenci, sünnetçi, avare, beceriksiz, deli, andavallı.

Abdala malum olurmuş.

(“Malum olmak”, ancak Hak dostlarına has bir durumdur. Bir insan, ancak kalp gözü açıksa bazı şeyler ona malum olur. Bön, ahmak, andavallı, patavatsız, geri zekâli, aptal, kendini bilmez kimseye niye malum olsun ki...)

Aptal bir gülüşle yüzüne bakıyorum.

Varıp yaslanayım Hacı Bektaş’a, **abdalin** olayım çullar içinde.

âcizane: Âcizlere yakışacak şekilde.

naçizane: Önemsiz, kıymetsiz, ehemmiyetsiz, haddini aşarak.

Ben **âcizane** her dilden anlarım.

Bunun için sizlere **naçizane** bir tavsiyem olacak.

ahçı: Ah çeken ve bu işten para kazanan kişi, ağıtçı, arabeskçi.

aşçı: Yemek pişiren kişi.

Bir **ahçı** olmayı hiç istemezdim.

Konyalı **aşçıların** pişirdiği düğün pilavına doyum olmuyor.

(**Ahçı** kelimesi, “ah” isim kökü ve “-çı” isimden isim yapma ekinden oluşmuştur ve “yemek pişiren” anlamında bir meslek adı değil de, “sürekli ah çeken veya çektiren, aynı zamanda yaptığı bu işle geçimini temin eden” demektir.

Bu bilgiler ışığında, Türkiye’nin en iyi “ahçı”ları, arabesk müzik sanatçıları olsa gerek. Merhum Müslüm Gürses, ülkemizin “en maharetli ahçısıydı” desek, her hâlde uygun olacaktır.

Anadolu’nun bazı yörelerinde, bir yakını ölen kişiler “ağlayıcı” tutarlar. (Orhun Abideleri’nde, bu kişilerden bahsedilirken “sıgıcı” tabiri kullanılıyordu.) Bu geleneğin temeli, Şamanizm’e kadar uzanmaktadır. Günümüzde, bu işle geçimini temin edenlere “ahçı” demek mümkündür.

Karadeniz’in cesur ve zeki üç delikanlısı, bakmışlar ki bu işte iyi para var; bir ağıtçılık şirketi kurup, güzel de bir kartvizit bastırmışlardı, üzerinde de “Cenazelerinizde garantili ağlanır.” yazıyordu.

“yemek pişiren” anlamında kullandığımız “aşçı” ile “ağlayıcı”nın ne alakası var? Kelimenin doğrusu, kesinlikle “aşçı” şeklindedir.)

aktar: Taraftarlar, çaplar, “aktarmak” fiilinin emir kipi.

attar: Baharat veya güzel kokulu ürünler satan esnaf; iğne, iplik, zarf, kâğıt, tütün vb. ürünler satan esnaf.

Attar ” kelimesi, “koku” anlamındaki “ıtır”dan gelmektedir. Kelimenin kesinlikle “aktarmak” fiiliyle ve “çaplar”, “taraftarlar” kelimeleriyle ilgisi yoktur.

Günümüzde artık diplomalı **attarlar** rastlamak mümkün olmaktadır.

Konyaspor’un **aktarına** hayran olmamak ne mümkün.

alem: İşaret, bayrak; minare, kubbe ve sancak direği gibi yüksek şeylerin tepesinde bulunan, madenden yapılmış ay yıldız veya lale biçiminde süs, ayça.

âlem: Dünya, evren, eğlence dünyası, neşeli insan.

Âlemden maksat insandır.

Bambaşka bir **âlemde** yaşıyorum.

Bu yaptığından dolayı **âleme** rezil oldun.

Geçen kışın tiyatro, cambazhane **âlemlerini** uzun uzun tasvir ediyordu.

Minarenin **alemi**, kara kaşın kalemi.

(Eğer babanızın mesleği artık kaybolmaya yüz tutan “alemcilik” ise, lütfen birileri size “Babanız ne iş yapıyor?” dediği zaman “Benim babam âlemci.” demeyin ne olur.

Evvel emirde, bu babanıza hakaret olur. Çünkü, babanıza âlemcilik sürsen bulaşmaz. Bir baba düşünün; hem âlemci, hem de âlemci, olacak şey mi? Şayet bu cevabınızı babanız duyarsa, sizi onun elinden alamayız.)

asil, -slı: Bir şeyin kendisi, gerçek, vekil olmayan, kök, köken.

asil: Soylu, soyu soppu belli olan, yüce duygularla yapılan.

Anayasa Mahkemesi **asil** üyelerinden biri emekliye ayrıldı.

(Bu yanlışlık, resmî kurumlar başta olmak üzere pek çok yerde yapılmaktadır: asil üye, asil yarışmacı, asil öğrenci, asil aday... gibi. Oysa bu tamlamalarda kastedilen; ilgili kişinin asalet sahibi olup olmadığı değil de, o işe lâyük görülen asil kişi olduğudur.)

Çok **asil** arkadaşlarım var.

aşık: Canlıların ayak bileğindeki hareketli bir kemik.

âşik: Vurgun, tutkun.

Çocukluğumuzda hepimiz **aşık** oyunu oynardık.

Sen benimle **aşık** atamazsın.

Sırılsıklam **âşik** olmak, her babayiğidin harcı değildir.

(Aşık, bir kemik adıdır. Küçükbaş hayvanların aşık kemiğiyle oynanan bir aşık oyunumuz, bir de boy ölçüşmek anlamında kullanılan “aşık atmak” deyimimiz vardır.

Sevgili / Rahmetli İbrahim Erkal, “Aşık olsam, sırlıslıklam. (Kemiik olsam, sırlıslıklam.) der de, Sevgili İbrahim Tatlıses hiç durur mu? “Aşıkısın...” (Kemiiksın...) Yalnız, aralarında çok önemli bir fark var: Sevgili Erkal, şarkısının tamamında “Aşık...” derken, sevgili Tatlıses şarkının sonuna geldiğinde, yaptığı hatayı fark ederek “Sen âşıkısın arkadaş...” diyor.)

ayan: Belli, açık.

âyan: Seçkinler, ileri gelenler, senato üyeleri.

Meclis-i **âyan** ayda bir toplanırdı.

Yaptığınız işler **ayan** beyan ortada.

bekar: Diyezli veya bemollü bir sesin eski durumunu gösteren nota işareti.

bekâr: Evlenmemiş, evli olduğu hâlde ailesinden ayrı yaşayan kimse.

Musikiyle ilgisi olmayanların, **bekardan** haberdar olması imkân dâhilinde değildir.

Meğerki **bekârlık** sultanlık değilmiş.

(Sevgili bekârlar, evlenmediğiniz sürece nüfus cüzdanınızda medenî hâliniz nota işareti olarak kalacak, haberiniz olsun. (!) Şayet birileri medenî hâlinizi sorarsa, sakın “bekarım” demeyin olur mu? Ya da evlenin ve nota işareti olmaktan bir an önce kurtulun. Kelimenin “bî-kâr”ı (kazancı olmayan) da çağrıştırdığı düşünülürse, “Bekârlık sultanlıktır.” sözü muteber bir söz değildir.

Bu arada çok önemli bir not: İçişleri Bakanlığı mensuplarına Dilimizin inceliklerini anlatmak üzere gittiğim günlerde; Bakanlığımız, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan Nüfus İşleri Daire Başkanlığına yaptığımız başvurunun kabul edilmesi sonucunda; 15 Mayıs 2015 günü tarihe geçecek büyük bir uygulama başlatıldı:

1. O günden itibaren dünyaya gelen bütün çocukların nüfus cüzdanları artık “bekâr” yazılı olarak hazırlanmaktadır.
2. Nüfus cüzdanlarında “bekar” yazılı olanların da, bu taleplerinin gerçekleşmesi mümkün olmaktadır.
3. İsimlerinde ve soy isimlerinde şapka eksikliği bulunanların da; bu sıkıntıdan kurtulmaları kolaylaştırılmıştır.)

berat: Belge, patent, buluş, buluş belgesi, padişah fermanı.

beraat, -ti: Aklanma.

Beraat Kandili’ni, her zaman olduğu gibi coşkuyla kutladık.

Konya Ticaret Odası’ndan **berat** aldık.

bukle: Kıvrımlı saç.

kuple: Küçük bir bölüm.

O güzel şarkınızdan bir **kuple** lütfeder misiniz?

Saçlarını arkaya atıp, ensesine dökülen **buklelerini** kabarttı.

dahi: Bile, da, de.

dâhi: Deha sahibi, bilge kişi, filozof.

Evlilik yıl dönümümüz için düzenlediğimiz programa siz **dahi** gelmelisiniz.

Küçük **dahîlerimizi** bir görmelisiniz.

dahil, -hli: Bir işe karışma, müdahale, girme, etki.

dâhil: İç kısım, içeri, katılan, içinde, içeride.

Katma değer vergisi **dâhil** fiyatlarımız şöyledir.

Söz konusu olayda en küçük bir **dahlimiz** yok.

dana: İneğin bir yaşına kadar olan yavrusu.

dânâ: Deha sahibi, bilge kişi, filozof.

Süt **danasından** yapılan Bingöl kavurmaları çok lezzetlidir.

Ömer Seyfettin’in hikâye kahramanlarından biri de **Dânâ** Efendi’dir.

(Her ne kadar çok güzel bir anlamı olsa da, Ömer Seyfeddin’in hikâyelerinde ve evliyauhahtan Behlül Dâna Hazretlerinin adında geçse de; ne olur erkek çocuğunuza “Dânâ” adını koymayın. Siz ne kadar duyarlılık göstermeniz de, sonuç pek değişmeyecek ve çocuğunuzun adı küçükken “Dana”, büyüdüğünde ise “Dana” Bey olacaktır. Eğer, bu riski göze alıyorsanız; mesele yok, takdir sizin.)

dar: Ensiz. (“dar”ın “a”sı kısa okunur.)

dar: Ev, ağaç, yapı, yurt, ülke, direk. (“dar”ın “a”sı uzun okunur.)

Dar kıyafetlerden hiç hoşlanmıyorum.

Darüşşafaka Lisesi’nin mezuniyet töreni muhteşem oldu.

“DAR” KELİMESİYLE BAŞLAYAN BAZI KURUM ADLARI

Darüddünya: Dünya evi	Darülkütüb: Kütüphane
Darülaceze: Huzurevi	Darülmecanin: Akıl Hastanesi
Darülahan: Sığınılan ülke	Darülmesai: Enstitü
Darübedayi: Güzel Sanatlar Okulu	Darülmesevi: Mesneviyhane
Darübeke: Ahiret	Darümuallimat: Kız Öğretmen Okulu
Darülcihan: Konservatuvar	Darümuallimin: Erkek Öğretmen Okulu
Darülelhan: Konservatuvar	Darülmülk: İstanbul
Darüleytam: Yetim Okulu	Darüssaade: Saray
Darülfena: Dünya	Darüssaltana: İstanbul
Darülfünun emini: Rektör	Darüssaltana: Saltanat yeri
Darülfünun: Üniversite	Darüselam: Huzur yeri
Darülhadis: Hadis Okulu	Darüselam: İstanbul
Darülharp: Harp ülkesi	Darüssıbyan: İlkokul
Darülhilafe: Hilafet merkezi	Darüssıhha: Hastane
Darülhuffaz: Hafız Okulu	Darüşşafaka: Şefkat evi
Darülmkân: Dünya, kâinat	Darüşşifa: Hastane
Darülmithan: Dünya	Darüttahsil: Okul
Darülirfan: Okul	Darüttalim: İlkokul
Darüliislam: İslam Ülkesi	Darüttedris: Okul
Darülistihzarat: Laboratuvar	Darüttbaa: Matbaa
Darülitam: Aşevi	

dalalet: Önderlik, rehberlik, göstermek, anlatmak, işaret.

dalalet: Sapıklık, doğru yoldan ayrılma.

Bu şehri gezerken bize **dalalet** eder misin?

(Bir an, bu cümlenin “dalalet” kelimesiyle kurulduğunu farz edelim. Bu şehri gezerken, sapığım olur musun?” der gibi vesselam. Önce “dalalet” kelimesi nerelerde geçiyor bir hatırlayalım:

1. Fatiha Suresi'nin son ayetinde geçen “veleddâllîn” kelimesini düşünün lütfen... Rabb'imize yakarırken ne diyorduk: “Ya Rabbî, bizi yoldan çıkanlardan ve azıp sapıtanlardan eyleme. Amin...”
2. Hitabet sanatının en güzel örnekleri arasında yer alan “Gençliğe Hitabe”sinde; Atatürk, dönemin idarecilerinden bahsederken, “... gaflet ve dalalet ve hatta hiyanet içinde bulunabilirler.” diyordu.)

Dalalete düşmek, akıllı adamın işi değildir.

Hemşehrilerinden birinin **dalaletiyile**, senet sahiplerinin hepsini ayrı ayrı öğrendi.

depremzade: Artçı şok.

depremzede: Deprem mağduru.

Kocaeli'nde, **depremzadelerin** ardı arkası kesilmedi.

Depremzedelere hâlâ ulaşamadı.

(Aslında, “depremzade” diye bir kelime yoktur. “zade” kelimesi, bizde daha çok soy ve sülale adları ile akrabalık bildiren kelimelerde kullanılır: Amcazade, dayızade, halazade, teyzezade, asilzade, bendezade, helalzade, haramzade, hemşirezade, kibarzade, kişizade, şehzade, paşazade, beyzade vb.

Bu kelime, “oğul / evlat” anlamını taşıdığına göre, “deprenzade”, olsa olsa “artçı şoklar / depremin çocukları” olabilir diye düşündük. “zede” kalıbıyla ilgili olarak aklımıza gelecek en güzel örnek: rahmetli Barış Manço'nun da yorumladığı “Gamzedeyim deva bulmam, garibim bir yuva kurmam; elem beni terk etmiyor, hiç de fasıla vermiyor.” şarkısıdır.)

diyanet: Din işleri.

dinayet: Aşağılık işleri, mafya.

Bu sene **Diyanet** İşleri Başkanlığı'nın düzenlediği programla hacca gidiyoruz.

(Aslında, “dinayet” diye bir kelime yoktur. “alçaklık, bayağılık, aşağılık” anlamlarında kullanılan “denî” kökünden geldiği varsayılarak, kelimenin “mafya” anlamını taşıdığı düşünülebilir. İçinde “din” ve “ayet” kavramları geçmesine rağmen, bu kelimenin “din” ve “ayet”le asla ilgisi bulunmamaktadır.)

Dinayet babalarının hesaplaşmasında kan döküldü.

gayrı: Artık, bundan böyle, bundan sonra.

gayri: Başka, diğer.

Gayrimenkul piyasası oldukça hareketlenmişti.

Gayri dayanmam ben bu hasrete; ya beni de götür, ya sen de gitme.

(Muhteşem bir Neşet Ertaş klasiği... Mekânın cennet olsun sevgili Usta. Elbette, sen ilk kelimeyi “gayrı” şeklinde söylüyorsun. Haddimizi aşarak, -konuyla ilgili örnek verelim diye- biz yanlıştaydık.)

hafriyat: Kazı, kazma işi.

harfiyat: Harf bilimi.

Yaptığımız **hafriyat** neticesinde, bu testi bulduk.

Doğrusu, **harfiyat** bilgilerine vâkıf olduğunuzu bilmiyordum.

(Aslında, “harfiyat” diye bir kelime yoktur. Ancak, “harf” kökü ile “iyat” birleştiği zaman, kelimenin “harf bilimi” şeklinde bir anlam kazandığı ve bunun da divan edebiyatında kullanılan ebced hesabıyla ilgili olduğu düşünülebilir.

“hafriyat” ise, yıkım işi ve kazı demektir. Ancak hafriyatçılıkla uğraşanların önemli bir kısmının, bu

“GAYRİ” KELİMESİYLE KURULAN BAZI TAMLAMALAR

gayriahlaki	gayrikabilişifa	gayrimalum	gayrimutabık	gayrisafi
gayriakli	gayrikabilitahmin	gayrimemnun	gayrimümbit	gayrisihhi
gayriciddi	gayrikabilitelafi	gayrimenkul	gayrimümkün	gayrişahsi
gayriihtiyari	gayrikâfi	gayrimeskûn	gayrimünasip	gayrişuuri
gayriilmî	gayrikanuni	gayrimesul	gayrimüsavi	gayritabii
gayriinsani	gayrikiyasi	gayrimeşru	gayrimüslim	gayritürk
gayriiradi	gayrilayık	gayrimezru	gayrimüsmir	gayrivaki
gayrikabil	gayrimahdut	gayrimuayyen	gayrimütecanis	gayrivarit
gayrikabiliitiraz	gayrimahsus	gayrimuhtemel	gayrinizami	gayrivazih
gayrikabilikiyas	gayrimakul	gayrimuntazam	gayriresmî	

kelimeyi “harfiyat” şeklinde kullanmaları dikkat çekicidir. Daha düne gelene kadar hafriyatçıların neredeyse tamamının; levhalarında, kartvizitlerinde, iş yerlerinde, faturlarında hep “harfiyat” kelimesi geçerdi.

Bilgisayarla haşır neşir olunmaya başlayınca kelime nihayet doğru şekilde kullanılır oldu. Ama yine de hafızalardaki “harfiyat” hâlâ silinemedi. İşin daha da vahim yanı, tahsil terbiye görmüş insanların bile, bu kelimenin doğrusunun “harfiyat” olduğunu zannetmeleridir.)

Yaptığımız **hafriyat** neticesinde, bu testiye bulduk.

MERAKLISI İÇİN EBCED HESABI

Divan Edebiyatında bir tarih düşürme tekniğidir. Bu uygulamaya özellikle şiirlerde çok yer verilir. Şair, şiirde işlenen konuyu ya da şiirin temasını, şiirin son dörtlüğünde kullandığı bir kelimeyle mükemmel bir şekilde sunar. Bu kelime, bir zamandan söz edilmektedir.

Söz gelimi, şiir İstanbul’un fethiyle ilgili ise; öyle bir kelimeye yer verilir ki, bu kelimeyi oluşturan harflerin ebced hesabına göre sayı değerleri toplanınca, ortaya-miladî ya da hicrî olarak- İstanbul’un fetih yılı çıkar.

Bu hesaplama tekniğinde sıralanan ilk dört harfin adları bir araya

getirilerek hiçbir anlamı olmayan “ebced” kelimesi oluşturulmuştur. Diğer dörtlü ve üçlü harfleri karşılayan ve anlamı olmayan kelimeler de: “hevvez”, “hutti”, “kelemen”, “sa’fes”, “karaşet”, “sehzaz” ve “dazağ”dır.

Dilimizdeki 66’ya bağlamak deyi-mi, ebced hesabıyla bağlantılıdır, “İşi Allah’a havale etmek” anlamındadır.

Aynı veya yakın anlamlara gelen bazı değişik kelimelerin ebced karşılıklarının aynı olması manidardır:

ilim - amel: 140 / ayak – kadeh: 112 / tövbe – pişman: 413 / Allah – hilal - divane – gönül: 66 / kâkül – sevda: 71 / naz – mahub: 58 / derd – hicr: 208 / âlem – fâni: 141 / Muhammed – aman: 92)

hakim: Her şeyi bilen, hikmet sahibi. (Cenab-ı Allah’ın 99 isminden biri.)

hâkim: Yargıç, egemen, baskın, başta gelen, yüksekten bir yeri tamamen gören.

Abdül**hakim**, bir erkek ismi olarak ne de güzeldir.

Bir **hâkimin** çok ciddî, bir satıcının çok mültefit, bir askerinin çok otoriter olmaları meslekleri icabıdır.

haşa: Kalın, kaba kumaş parçaları.

hâşâ: Asla, kesinlikle.

Evimizde bulunan **haşalarla** bir minder diktik.

Siz böyle söylemişsiniz, **hâşâ** ben öyle söylemedim.

helal: Haramın zıddı.

halel: Zarar, ziyan, istenmeyen durum, bozma, bozukluk.

Helal sertifikalı ürünlere olan ilgi göz kamaştırıyor.

Türkçemizi nasıl kullanmalıyız ki, millî birlik ve beraberliğimize **halel** gelmesin?

her hâlde: Mutlaka, her durumda.

herhâlde: Belki, büyük bir ihtimalle.

Yarın akşam **her hâlde** size geliriz.

Yarın akşam **herhâlde** size gelebiliriz.

inşat: Topluluk karşısında kurallara uygun şekilde şiir okuma.

inşaat: Bina yapma bilgisi ve sanatı, bina.

inşaat Mühendisliği bölümünde, uzun bir süredir derslere giriyorum.

inşat işini de, hani iyi becerdiğim söylenir.

kam: Şaman din adamı.

kâm: Dilek, mutluluk, zevk.

Gülelim eğlenelim, **kâm** alalım dünyadan.

EBCED HESABINA GÖRE HARFLERİN SAYI DEĞERLERİ

ا	ب - پ	ج - چ	د	ه	و	ز
1	2	3	4	5	6	7
ح	ط	ی	ك	ل	م	ن
8	9	10	20	30	40	50
س	ع	ف	ص	ق	ر	ش
60	70	80	90	100	200	300
ت	ث	خ	ذ - ذ	ض	ظ	غ
400	500	600	700	800	900	1000

Kamlara göre, nevrüz ateşinin üzerinden atlayanların o güne kadar olan bütün günahları affedilirdi. Hatta, ateşin üstünden atlarken, üstü başı tutuşanların ise, gelecekteki günahları da sıfırlanırdı.

(Ne kadar kolay bir din değil mi? Sen, onca rezilliği işle, sonrasında da 21 Martta yakılan nevrüz ateşinin üzerinden atla ve günahlarının hepsine bir sünger çekilsin... Umarım, bu satırları okuduğunuz dakikalarda Şamanizme geçmeyi falan düşünmüyorsunuzdur. Biliyorsunuz, ben sadece bir züğürt tesellisinden bahsettim, elbette maksadım Şaman inancının propagandasını yapmak falan değildi. Hâşâ, sümme hâşâ, evlerden irak, hafazanallah...)

kamelya: Japon gülü, Çin gülü.

kameriye: Sıcak havalarda içinde oturan süslü çardak.

Evimizin bahçesine on tane **kamelya** diktim.

Kim şu **kameriyede** oturmuş, şu çiçeklerden kim toplamıştı?

katil, -tli: Öldürme. (“katil” in “a” sı kısa okunur.)

katil: Öldüren. (“katil” in “a” sı uzun okunur.)

Öldürdüğü güzele ağlayan bu **katilin** / Elleri kanlı, fakat gözyaşları temizdi.

Ailesinden dört kişiyi öldüren **katil** zanlısı nihayet yakalandı.

(“Öldüren” anlamındaki “katil”; günümüze kadar kaatil, kâtil, kâtil şekillerinde yazılmıştır. “kâtil”deki şapka işareti; bazı kişilerin “a” yı ince ve uzun okumalarından dolayı TDK tarafından kaldırılmıştır. İki kelime aynı şekilde yazılınca da, bu sefer ; “katil” kelimesinin “a”sının nasıl

okunacağını bilemeyenlerin işi iyice zorlaşmıştır.

Oysa, “katil”den kastın ne olduğunu, karine yoluyla çıkarmak mümkündür. “katil zanlısı” derken, “katil”deki “a”nın uzatılması mümkün değildir. O zaman, kelime grubunun anlamı “öldüren zanlısı” olur ki, bu da doğru değildir.)

mütehassıs: Uzman, bir alanda ihtisas yapan kişi.

mütehassıs: Duygulanmış, içli.

Hünerlerinizin inceliklerini, güzelliklerini anlamak için **mütehassıslar** zuhur etti.

Sizinle tanıştığım için çok **mütehassıs** oldum.

mütevazı: Tevazu sahibi, sade, gösterişsiz, fakirhane, iddiasız.

mütevazı: Ölçülü, vezinli, birbirine paralel olan, birbiriyle uyumlu olan.

O kadar **mütevazı** bir insandı ki, ne zaman kendisinden övgüyle bahsetsek yüzü kızarırdı.

(Alçak gönüllü, yüreği sevgi dolu ve babacan insanlar için kullanılacak söz ancak mütevazı olmalıdır. Çünkü; mütevazı; vezinli, ölçülü, paralel demektir. “Çok mütevazı arkadaşlarım var.”, “Mütevazı (sade, gösterişsiz) bir evde oturuyoruz.” cümlelerinde “mütevazı” kelimesi kullanılırsa, bu cümlelerden hiç hayır gelmeyecektir.

Ya da bir öğrencim benden bahsederken, “Şakir Hoca ne kadar mütevazı bir adam.” derse, bu da yanlıştır. Çünkü, 80 kiloyu aştığım şu günlerde, benim filinta gibi bir delikanlı olma şansım artık kalmamıştır. Ben, “mütevazı” değil de, “mütevazı” olmayı hayal edebilirim.)

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu ile Turizm Fakültesi binaları birbirine **mütevazıdır**.

nazım, -zmi: Manzume, şiir.

nâzım: Manzume yazar kimse, şair, düzenleyen, düzene koyan.

Hem nesir, hem de **nazımla** uğraşan edebiyatçılarımızın sayısı oldukça azdır.

(Türk şiirinin zirve isimlerinden Nâzım Hikmet’i ele alan bir eser, eğer Nâzım’ın can yoldaşlarından birine ait ise, onun adı kesinlikle “Nazım” diye yazılmıştır. Eğer, söz konusu eser milliyetçi muhafazakâr camiadan birine ait ise, kayıtsız şartsız “Nâzım” şekli kullanılmıştır.

Size iki somut örnek:

“Nazım Hikmet’in Son Yılları” / Zekeriya Sertel

“Peyami Safa-Nâzım Hikmet Kavga-sı” / Ergun Göze.

Nâzım’ı biz mi daha çok seviyoruz acaba, ne dersiniz? Çünkü, biz onun ismini onu sevenler gibi yanlış yazmadık, hem de hiçbir zaman.

Sevgili okuyucular, takdir edersiniz ki, dil hepimizin dili. Bu işin sağı solu olmaz. Bir taraf öyle yazsın, diğer taraf böyle, olur mu? Elbette olmaz, ama düzeltme ve inceltme işaretiyle ilgili olarak yapılan dehşet verici şu sınıflamayı kabullenmek zorundayız:

1. Yazılarında bu işarete kesinlikle yer vermeyenler...
2. Uzun okunan bütün ünlülerde bu işareti kullananlar; mesela, “tarih” kelimesini “târih” şeklinde yazacak kadar bu işi abartanlar...
3. Sadece, kullanılması gereken yerlerde bu işarete rağbet edenler; yani, ben ve benim gibi düşünenler.)

prediktör: Kâhin, medyum.

prodüktör: Yapımcı.

Özcan Deniz, **prodüktörlüğünü** üstlendiği filmlerle zirveye çıktı.

Prediktör olan öğrencim, bana hipnoz yapmayı öğretecek.

(Yıllar önce Spor Bilimleri Fakültesi'nde Murat Kara isimli medyum bir öğrencim vardı. Sevgili öğrencim, bir gün bana reddedilemeyecek bir teklif sundu. Kısa bir süre onun öğrencisi olmayı kabul edersem, bana hipnotizmayı öğretecekti. Mavi gözlü olduğum için, bu işi öğrenmem ve uygulamaya koymam çok kolay olacaktı. Hipnotizma sayesinde; derslerimde hiçbir öğrencinin uyuması, malayani şeylerle uğraşması, sakız çiğnemesi, ciddiyetsiz bir tavır içerisine girmesi, Türk Dili dersinin dışındaki derslerle ilgili çalışma yapması... mümkün olmayacaktı.

Yalnız, bu işin çok önemli bir şartı vardı, değerli öğrencim diyordu ki: "Hocam, sizi bizimkilerle tanıştıracam. Ancak, bizimkilerle tanıştıktan sonra, onlar sizi bir daha bırakmazlar. Sizin onlarla işiniz bittiğinde, yani okullar tatil olduğunda bile iletişiminiz yine devam eder."

Ben bu teklife tereddütsüz hayır dedim. Bu arada bir önemli ayrıntıyı az daha unuttuyordum. Değerli öğrencimin "bizimkiler"i kimler merak ettiniz, değil mi: Üç harfliler... Siz olsanız ne yapardınız?)

rakip: Muhatap.

râkip: Jokey, at binicisi.

Konyaspor, güçlü **rakibi** Beşiktaş'ı yenerek Ziraat Türkiye Kupası'nda bir ilke imza attı.

Veli Efendi Hipodromu'ndaki **râkipler** o kadar zayıf ve narin kişiler ki,

insan; bunlar ne yer, ne içer diye merak ediyor.

(Bazı sporcuların, spor otoritelerinin ve spor yazarlarının diğer oyunuculardan, sporculardan ve takımlardan söz ederken; söze "râkip..." diye başlamaları, bizi her zaman bıyık altından gülmeye sevk ediyor. Çünkü söz konusu cümleye "At binicisi..." diye başlanıyor. Malum olduğu üzere, "rakip" mücadele edilen kişi ya da ekip demektir.)

sefahat: Zevke ve eğlenceye düşkünlük, eğlence.

safahat: Safhalar, evreler.

Ben de kendimi köklerinden yoksun kalmış herkesin düştüğü o **sefahat** âleminin gergin tekdüzeliğine bırakmıştım.

Mehmet Âkif Ersoy'un **Safahat'ını** hiç okumadığınızı inanmıyorum.

şahıs, -hsı: Kişi.

şâhıs: Sırık, kazık, nirengi.

Bugün birtakım **şahıslar** dersimize gelmemiş.

(Sevgili öğrenciler, eğer bir hocanız o gün derse gelemeyen arkadaşlarınızdan bahisle bu cümleyi kullanırsanız, hocanıza deyin ki, "Hocam, siz bizim nur topu gibi arkadaşlarımıza nasıl ölçekli kazık dersiniz?" Elbette hocanız bilerek ve isteyerek böyle bir yol izlemeyecek, büyük bir ihtimalle dili sürçtüğü için **şâhıs** demiş olacaktır.

"şahıs" kelimesindeki "a" sesinin bir elif miktarı uzatılarak söylenmesi durumunda anlam yerle bir olmakta ve harita mühendislerinin arazide yer tespiti için kullandıkları 80 cm. uzunluğunda olan ölçekli kazık (nirengi) anlamı ortaya çıkmaktadır.)

Harita mühendisi arkadaşım kolunun altında dört tane şâhısla çıktı geldi.

tahrîş: Yaranın iltihaplanması, müzminleşmesi, yakarak kaşıdırma.

tahrip: Harap etme, yakıp yıkma, kırıp dökme, bozma.

tahrif: Bir metni bozma, kalem oynatma, değiştirme.

En son yayımlanan yazımı maalesef **tahrif** etmişler.

Hainler, soysuzlar; yine bir bahane bularak, önlerine çıkan her şeyi **tahrip** ettiler.

Kalitesiz deterjan ellerimi **tahrîş** etti.

takdir: Yüceltme, kader, beğenme, değerlendirme, değer verme, değer biçme.

taktir: Damıtma.

tekdir: Azarlama.

Bugünkü deneyde suyu **taktir** edeceğimiz.

Sizleri **takdir** ve tebrik ediyorum.

(Bu cümleyi, bir eğitimci öğrencilerine hitaben söylemiş olsa öğrenciler ne yapardı dersiniz? Bence böyle bir durumda ağzı laf yapan cesur bir öğrenci, söz isteyerek hocasına şunu derdi: Hocam, çok şükür gayet saf, berrak ve temiz durumdayız. Bizi damıtmanıza ve ayırıştırmanıza gerek yok.)

tahkik: Soruşturma.

tahkir: Hakaret etme, aşağılama, onuruna dokunma.

tahkim: Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.

Bunun böyle olduğunu iyice **tahkik** için yola çıkmak üzere idim.

Her yerde bize derece derece verilen kanaat, burada biraz daha **tahkim** edilmiş oldu.

Onu **tahkir** etmeye hatta dövmeye kalkıyorlar.

tanzim: Düzenleme, sıraya koyma.

tazmin: Zararı ödeme.

Çiçek **tanzim** sanatıyla uğraşıyorum.

Ziraat Bankası'ndan sağlanan krediyle, çiftçilerin zararı **tazmin** edildi.

teskere: Sedye, inşaatta malzeme taşımak için kullanılan araç.

tezkere: Mezuniyet belgesi, izin belgesi, yetki belgesi, pusula.

Kızılay'ın stoklarında afet dönemlerinde kullanılmak üzere yüz binlerce **teskere** var.

Gel **tezkere**, gel **tezkere**, bitsin bu gurbet; yolunu bekleyen yârin yüzüne hasret.

(İtiraf etmem gerekir ki; ben de, "tezkere" yerine "teskere" dendiği zaman, Arapçada bu kelimenin anlamının "sedye" olduğunu, Ak Parti iktidarının ilk döneminde Kuzey Irak'a asker gönderme konusu gündeme geldiğinde öğrenmiştim.

Öteden beri zaten kafama takılmaktaydı, acaba kelimenin doğrusu hangisiydi? TDK yayını Türkçe Sözlük başta olmak üzere bütün sözlükleri taradım, hepsinde bilgi aynıydı: Her iki kelimenin de anlamı farklı. İnanılır gibi değil.

Meğer, mekânı cennet olası sevgili Esmeray, yıllarca "Gel sedye gel, bitsin bu gurbet..." diye o buğulu sesiyle bizleri mest etmişti. Ancak, şarkıda geçen "teskere" nin farklı bir anlam taşıdığını ne o biliyordu, ne de onu sevenler ve dinleyenler.

Artık şimdi, bu satırları okuyanlar da şu andan itibaren biliyorlar. "tezkere" yi söylemek oldukça zor, hemen dilimiz diğerine kayıveriyor. Biraz gayret edersek "sedye"den kurtulacağız.)

Saygı değer okuyucularım, şu ana kadar size sunulan kelimeler beş yüzden fazla kelime çiftiyle vücut bulan bu özel konunun sadece bir bölüm örnekleridir. Arzu eden okuyucularımıza, bu bölümün bütün örneklerini ihtiva eden yazımız gönderilecektir.

TRT iç yapımı olarak hazırladığımız ve hâlen TRT OKUL kanalında salı günleri 18.35'te yayını devam eden Dil Bilgesi adlı programımızı da izlemenizi hassaten tavsiye ediyorum.

"Dil Bilgesi", 2015 Ekiminden itibaren yayımlanmakta olan, eğitici-eğlendirici, her bölümü 20 dakikalık bir televizyon programı. Programımız 19 bölümden oluşuyor. 15 bölümün çekimleri Ankara'da gerçekleştirildi. Bazı bölümler ise; Konya, Sinop, Adana, Mersin ve Antalya'da çekildi.

Her bölümünde "Türk'ün Diliyle Sınavı", "Dil Dedektifi", "Bilmiyoruz Konuşuyoruz", "Açık Hava Dil Dersi" ve "Vizyonda Neler Var?" olmak üzere toplam beş konu başlığı barındırmakta olan programda "Türkçe" konusu ele alınmakta. Fakat farklı açılardan yaklaşılsa da bu alt bölümler; dilimizi kullanırken yaptığımız hatalar, Türkçeye sahip çıkma, dilimizi kirleten yabancı kelimeler, gençlerimizin Türkçeyi olumsuz et-

kileyen dil alışkanlıkları gibi konulara odaklanıyor.

Gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla Türkçeyi emanet edebileceği bir asistan bulma çabasındaki bir dil bilgisi ile kendisini mesleğinde geliştirebilmek için dil ustasına ihtiyaç duyan bir oyuncunun bir araya gelmesi kurmacası üzerinden ilerleyen programda; Türkçe ile ilgili tüm bu detaylar kısa skeçler ve sunucu ile dil bilgesinin karşılıklı konuşmaları aracılığıyla işleniyor. Türkçeye yeni kazandırılan kelimeler hakkında da izleyiciyi bilgilendiren "Dil Bilgesi"nin ana amacı, Türkçenin doğru şekilde kullanılmasına olabildiğince katkıda bulunmak.

En büyük hayalim, bu programın 2017 Türk Dili Yılında TRT 1 ekranlarında milyonlarla buluşmasıdır. Türkçe hassasiyetlerini çok iyi bildiğim; Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan Beyefendinin ve Sayın Başbakanımız Binali Yıldırım Beyefendinin programımızın varlığından haberdar olmaları durumunda bu hayalin gerçeğe dönüşeceğine yürekten inanıyorum.

Türkçenin inceliklerini sinema - tiyatro diliyle eğlenceli bir şekilde gergef gibi işlediğimiz söz konusu programın bütün bölümlerine internet ortamında ulaşmanız mümkündür.